

İŞLETMELERDE KATMA DEĞERİN İSTİHDAM ÜZERİNE ETKİLERİ

Fevzi ER*

Özet

İşsizlik, günümüzde temel sorunların arasında en önemlisidir. Nüfusun hızla artması, gelir dağılımındaki dengesizlik, üniversite-sanayi işbirliğinin işgücü piyasasına yönelik olmaması ve nitelikli işgücünün yetersizliği gibi faktörler işsizliği arttırarak ekonomik kayıplara neden olmaktadır.

Katma değere dayalı istihdam, bireysel ve toplumsal gelişmenin temel kaynağını oluştur-maktadır. Küreselleşme, üretimin boyutlarını değiştirmekte ve buna bağlı olarak da istihdamın yapısı değişmektedir. Bu durum, istihdamın yaratılmasını zorlaştırmakta ve işsizlik büyük bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Çalışma, ülkemizde istihdamın yaratılmasında katma değerın önemi ve işsizliğin azaltılmasına yönelik konuları içermektedir.

Anahtar Kelimeler: Katma değer, istihdam, işsizlik.

Abstract

Unemployment currently is the most important fundamental problem. Rapid increase of population, imbalance in the distribution of income, and such factors as the lack of university-industry cooperation towards labor market and inadequacy of labor quality are causing economic losses by increasing the levels of unemployment.

Value added base employment, is the basic source of individual and social development. That is why, employment and unemployment are closely related to each other. Globalization is changing the dimensions of production and the structure of employment is changing accordingly. This particular situation causes difficulty in the creation of employment and as a result unemployment presents itself as a major problem. The study incorporates such subjects as the importance of added value in the creation of employment and the reduction of unemployment.

Key words: Added value, employment, unemployment.

* Yrd.Doç.Dr., Haliç Üniversitesi, İşletme Fakültesi, fer@halic.edu.tr

1)GİRİŞ

Türkiye gelişme potansiyeli yüksek, genç nüfusu ile son derece dinamik bir ülke olmasına rağmen, özellikle son yıllarda ekonomide sağlanan özel sektör kaynaklı yüksek büyümenin istihdama yansımamış olması ve işsizliğin artmaya devam etmesi Türk işgücü piyasasının sorunlarının varlığını koruduğunu göstermektedir. Türkiye ekonomisinde son dönemlerde üretim ve istihdamın geleneksel yapılarında önemli bir kırılma ve gelişme olmadığı gibi, Türk iş gücü piyasasında hala işgücüne katılım oranı ve istihdam oranı gelişmiş olan ülkelere göre aşağı seviyelerde bulunmaktadır.

Türkiye çok genç bir nüfusa sahip olmasına rağmen, işgücü arzı ile işgücü talebi arasındaki nitelik ve nicelik uyumsuzluğu giderilmesi gereken bir sorun olarak varlığını korumasına karşın, ülkemizde tüm gençlerin istihdama katılım oranı %40 düzeyine ulaşırken, eğitim düzeyi arttıkça istihdama katılma düzeyi de artmaktadır. Lise mezunu olanların istihdama katılma oranı %39 iken, üniversite mezunlarında bu oran %56'ya ulaşır. Eğitim seviyesi arttıkça kadının istihdama katılma oranı da yükselmektedir. Kadınlarda %25 olan istihdama katılma oranı, üniversite mezunu kadınlarda %52 oranına çıkmaktadır.

Bu çalışma, bu tesbitlerden hareketle; işlemlerde katma değer istihdam üzerindeki etkilerini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmamızın ikinci bölümünde ülkemizde ekonomi politikalarının istihdam üzerine etkileri hakkında bilgi sunulmakta ve günümüz istihdam sonuçları değerlendirilmektedir. Üçüncü bölümde, ülkemizde kayıt dışılık ile istihdam arasındaki ilişki incelenmiştir. Sonraki bölümde, katma değer, verimlilik ve istihdam arasındaki ilişki hakkında bilgi verilmekte ve son olarak ise tüm bu inceleme ve değerlendirmeler bağlamında, konu üzerine bazı saptamalar yapılmaktadır.

2) TÜRKİYEDE UYGULANAN EKONOMİK POLİTİKALARININ İSTİHDAM ÜZERİNDEKİ SONUÇLARININ İNCELENMESİ

Türkiye açık bir şekilde ithal ikameci büyüme stratejisinin benimsendiği 1980 öncesi dönemde ekonomik büyümenin işsizliği azaltma konusunda daha başarılı olduğunu, dışa açık büyüme stratejisinin uygulamaya konulduğu 1980 sonrası dönemde ise büyümenin işsizliği azaltma yönündeki etkisinin azaldığı ve bu sonucun ortaya çıkmasında bir çok faktör bulunmaktadır(Yüceol,2006).

Yatırım kaynakları açısından özel sektörün bir yatırım hamlesi içine girdiği söylenmekte ve büyüme rakamları tüketim harcamalarını ve özel üretici kesimdeki stok artışlarını kaynak olarak göstermektedir. Bu bağlamda, devletin olabildiğince üretim-yatırım alanlarından uzaklaşarak bu dönüşümü özel sektöre devretme isteği ve buna karşılık özel sektörün kayıtdışı ekonomi içerisinde kalma çabaları dikkate alındığında, böyle bir tablonun “sabit sermaye oluşumunu” ya da “dış ticareti” büyümenin motoru haline dönüştürecek bir dönüşüm olarak yorumlanamayacağı anlaşılmaktadır(Yüceol,2006). Buna göre bu tablonun toplumsal açıdan anlamı, söz konusu yapının bir bedel olarak işsizlik ortaya çıkarması ve bu koşullar altındaki büyüme dinamiklerinin işsizlik üzerindeki etkisinin zayıflaması olmaktadır.

Türkiye ekonomisinde büyümeden işsizliğe anlamlı bir etkileşimin önündeki diğer bir engel, özellikle 1978 yılından başlayarak işgücü piyasalarında belirginleşen sorunlar gösterilebilir. İşgücü piyasasının kurumsallaşma düzeyinin düşük olması ve katmanlı yapısı (kayıtlı-kayıtsız, formel-informel gibi), istihdam vergileri başta olmak üzere işgücü maliyetinin yüksek olması ve tarım sektöründeki yüksek büyümeye rağmen verimliliğin düşük olması öncelikli olarak gündeme gelen sorunlardır(Yüceol,2006). Türkiye’de işgücünün nüfus artışıyla (son sayımda nüfus artış hızı %18 olarak belirlenmiştir) birlikte uzun dönem eğilimi dikkate alındığında (2000-2010 arasında tarım dışı iş gücünün ortalama %3 artması beklenmektedir) işsizliğin bu şartlar altında devam etmesinden kaçınılamaz. İşgücüne katılım ve istihdam oranlarının özellikle kentli kadınlarda düşük olması ile işgücünün ortalama eğitim seviyesinin düşüklüğü ise sorunlara başka boyutlar eklemektedir.

İstihdam artışının dolayısıyla büyüme işsizlik etkileşiminin dinamikleri açısından ele alınabilecek bir diğer konuda sermaye birikimi ve teknolojik gelişmedir. Türkiye ekonomisinde sermaye birikimi ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkinin bilinen önemine rağmen, 1980 sonrasında dışa açık ve piyasa kuralları çerçevesinde uygulamaya konulan ve büyümeyi hızlandırmayı amaçlayan iktisat politikaları sonucunda sermaye birikiminde gerileme yaşanmıştır(Yüceol,2006). Ayrıca, söz konusu dönemde teknolojik yenilik konusundaki temel unsurlardan birisi olan Araştırma-Geliştirme faaliyetlerine yeterince kaynak ayırlanmamış, emekten tasarruf eden ve daha çok dışarıya bağımlı bir teknolojik gelişme süreci kendini hissettirmiştir.

Aşağıda, Tablo: 1’de iş gücü durumu incelendiğinde 2008 yılında istihdam edilenlerin sayısı 2007 yılına göre 434 bin kişi artarak 22 milyon 277 bin kişiye ulaşmıştır. Aynı sürede tarım sektöründe istihdam edilen sayısı 8 bin kişi azalmış, tarım sektörü dışında çalışanların sayısı 442 bin kişi çoğalmıştır.

Tablo 1. İşgücü durumu (Bin kişi)

	TÜRKİYE		KENT		KIR	
	2007	2008	2007	2008	2007	2008
Kurumsal olmayan sivil nüfus (000)	68796	69563	43363	44270	25433	25293
15 ve daha yukarı yaştaki nüfus (000)	49118	49881	31323	32140	17796	17741
İşgücü (000)	23965	24440	14319	14758	9647	9682
İstihdam (000)	21843	22277	12760	13133	9082	9144
İşsiz (000)	2123	2164	1558	1626	564	538
İşgücüne katılma oranı (%)	48.8	49.0	45.7	45.9	54.2	54.6
İstihdam oranı (%)	44.5	44.7	40.7	40.9	51.0	51.5
İşsizlik oranı (%)	8.9	8.9	10.9	11.0	5.8	5.6
Tarım dışı işsizlik oranı (%)	11.5	11.5	11.2	11.3	12.4	11.8
Genç nüfusta işsizlik oranı ⁽¹⁾ (%)	17.5	16.3	19.9	19.4	13.4	11.1
Eksik istihdam oranı (%)	3.4	3.5	3.1	3.3	3.9	3.8
Genç nüfusta eksik istihdam oranı ⁽¹⁾ (%)	3.7	4.0	3.1	3.4	4.7	5.1
İşgücüne dahil olmayanlar (000)	25152	25441	17004	17382	8149	8059

(1) 15-24 yaş grubundaki nüfus

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK).

2007 Mayıs döneminde istihdam edilenlerin %27.1’i tarım, %19.4’ü sanayi, %6.1’i inşaat, %47.4’ü ise hizmet sektöründedir (TÜİK, 2008). 2007 yılının aynı dönemine göre, tarım sektöründe istihdam oranınının 0.6 azalmasına karşın, sanayi sektöründe 0.3, inşaat sektöründe 0.2 ve hizmetler sektöründe ise 0.1 artmıştır. Yine, TÜİK verilerinden, 2007 döneminde çalışma yaşındaki nüfusun bir önceki yıla göre 763 bin kişi arttığı ve 2008 yılı sonunda işsizlik oranının % 10 dolayında olacağı

anlaşılmaktadır. Bununla birlikte, açıklanan rakamların doğruluğuna ilişkin şüpheler artmaktadır. Şöyle ki; kırsaldan şehirlere göçün artması, kapanan şirketlerin çoğalması ve istihdam yaratan kamu kuruluşlarının özelleştirilmesi gibi faktörler işsizlik oranının azalmasının doğru olmadığını gösteriyor. Türkiyede mevcut işsizlik sorunu çözülmeyen her yıl beşyüzbin (500.000) kişinin eklendiği bir işgücü piyasası işsizlik sorununun yüksek düzeylerde seyrettiğine işaret etmektedir(Ataman,2006).

Türkiye de yaşanan işsizliğin açık işsizlikten ibaret olmadığı işsizlik ve istihdam sorunlarının birlikte yaşandığını, Türkiye genelinde %10 civarında olan açık işsizlik tarım sektörü dışarıda bırakılarak ifade edilmesi daha gerçekçi olacaktır(Ataman,2006).Toplam istihdamın üçte birini barındıran tarım sektörü dışarıda bırakılarak ifade edilecek tarım dışı işsizlik oranının gerçeği daha iyi yansıtacağı ortadadır.

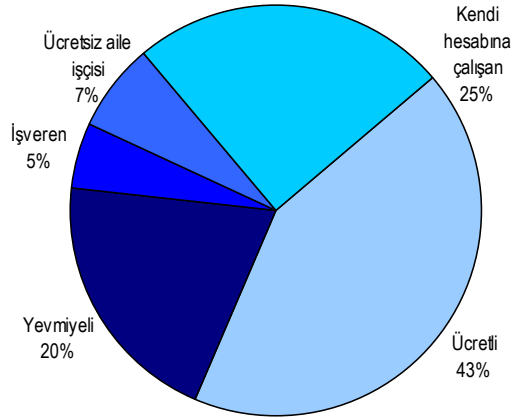
Türk işgücü piyasasının mozaik yapısı nedeni ile işsizliğin nedenleride çok sayıdaki faktöre bağlı olarak değişiklik göstermektedir.Ülkemizdeki işsizlik, yapısal ve konjonktürel nedenlerle açıklanmaktadır. Türkiye de işsizliği arttıran unsurlardan birisi de işgücü arzı ile işgücü talebi arasındaki nitelik ve nicelik uyumsuzluğunu gideremeyen eğitim sistemidir(Ataman,2006). Makro düzeyde bakıldığında, eğitilmiş gençlerin niteliklerine karşılık gelen işler bulunmaması yapısal uyumsuzluk sorununu göstermektedir. Bu soruna işgücü arzı tarafından bakıldığında nitelikli işgücü bu niteliklerini kullanabilecekleri işler bulamama sonucunu yaratarak, işgücü piyasasının talep ettiği çok üzerinde niteliklere sahip bir eğitimin sistemini göstermektedir. Aynı duruma iş gücü talebi tarafından baktığımızda, arandığı nitelikde iş gücünün bulunmasında güçlükler yaşandığı ve ara eleman açığının olduğu gerçeği ile karşılaşmaktadır.

3) KAYITDIŞILIK İLE İSTİHDAM ARASINDAKİ İLİŞKİ

TÜİK'in Nisan 2008 verilerine göre toplam 21,6 milyon çalışandan 9,7 milyonu tarım dışında istihdam edilirken, 15,9 milyonun, 4,7 milyonu herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşunda kayıtlı değildir.Tarım dışında çalışanların büyük

çoğunluğunu (% 84) ücretli ve kendi hesabına çalışanlardır (Betam). Nisan 2008’de ücretli olarak çalışan 11,2 milyon kişiden 2 milyonu kendi hesabına çalışırken, 2,1 milyon kişiden 1,2 milyonu kayıt dışı çalışmaktadır. Tarım dışındaki 4,7 milyon kayıt dışı çalışanın % 68’ini bu iki grup oluşturuyor (Şekil 1).

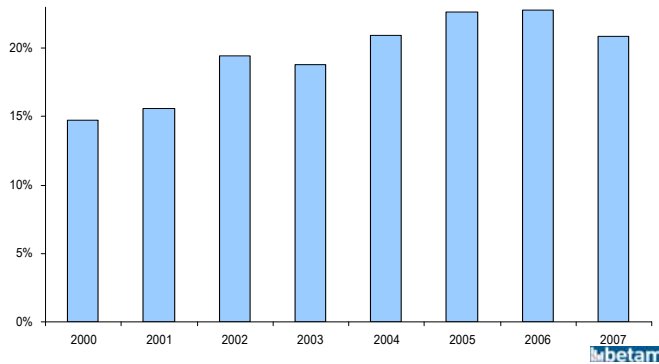
Şekil 1: Kayıt dışı çalışanların işteki duruma göre dağılımı

Kaynak: “Kayıtdışı İstihdamın Ekonomik ve Toplusal Özellikleri,” Betam Araştırma Notu:11.

Ücretliler arasında kayıt dışı çalışanların oranı 2000 yılında 1,1 milyon kişiyle % 15 düzeyinde iken, 2006’da 2 milyon kişiyle % 23’e ulaşmıştır (Şekil 2).

Şekil 2: Ücretlilerde yıllara göre kayıt dışılık oranı

Kaynak: “Kayıtdışı İstihdamın Ekonomik ve Toplusal Özellikleri,” Betam Araştırma Notu:11.

Tarım dışında kendi hesabına çalışanların % 55’i kayıt dışı olarak istihdam ediliyor (Betam). Ücretlilerdeki kayıt dışılığın azalma eğiliminin tersine kendi hesabına çalışanlarda artış dikkat çekiyor. 2000 yılında tarım dışında kendi hesabına çalışan 2 milyon kişiden 845 bini kayıt dışı iken, 2007’de ise toplam kendi hesabına çalışan sayısı sadece 100 bin artışla 2,1 milyona çıkarken kayıt dışı çalışan sayısı 1,1 milyona yükselmiş bulunuyor.

Küçük ölçekli firmalarda geri teknolojik donanım ve verimsizlik, istihdam üzerindeki ağır vergi yükü ile birleşince kayıt dışılık bir bakıma zorunlu olmaktadır. Oysa ölçek büyüdükçe ileri teknoloji ve yüksek verimlilik, fiyatlama gücünde ve karlılıkta artış sağladıkça istihdam vergilerini karşılamak kolaylaşıyor.

Diğer taraftan, Dünya Bankası ile Türkiye Ekonomi Politikalarını Araştırma Vakfı (TEPAV) tarafından yapılan ortak bir çalışma Türk Ekonomisi için değişik sonuçlar göstermektedir. Buna göre, kayıt dışı (vergi ödenmiş) satışların artması verimliliği olumlu yönde etkilerken istihdamı olumsuz yönde etkilediği saptanmıştır (Dünya Bankası & TEPAV, 2007). Yine bu çalışma bağlamında, büyük firmalar daha yüksek oranda kayıtlı işçi istihdam etmesine karşılık, kayıtlı işçi kullanmak verimliliği arttırmadığı ortaya çıkarılmıştır.

4) KATMA DEĞER, VERİMLİLİK VE İSTİHDAM ARASINDAKİ İLİŞKİ

İşgücü maliyeti ve katma değer istihdamı etkileyen en önemli unsurlardır. İstanbul Sanayi Odası (İSO) tarafından yayımlanan sanayi sektörü verileri, sanayi sektöründeki brüt katma değer ve istihdam arasındaki ilişkilerinin değerlendirilmesine ışık tutmaktadır. Bu veriler aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 2. İmalat Sektöründe İstihdam ve Katma Değer Dağılımı ve Hasıla Oranları.

	2000			2001			2006			2007		
	İstihdam Dağılımı	Brüt Katma Değer Dağılımı	Nispi Hasıla Oranı	İstihdam Dağılımı	Brüt Katma Değer Dağılımı	Nispi Hasıla Oranı	İstihdam Dağılımı	Brüt Katma Değer Dağılımı	Nispi Hasıla Oranı	İstihdam Dağılımı	Brüt Katma Değer Dağılımı	Nispi Hasıla Oranı
1- Gıda İçki ve Tütün	10,4	8,5	0,82	10,6	0,9	0,09	13,6	13,9	1,03	13,9	15,1	1,09
2- Dokuma, Giyim, Deri ve Ayakkabı	42,3	29,1	0,69	43,3	35,8	0,83	42,5	27,2	0,64	44,0	27,9	0,63
3- Orman Ürünleri ve Mobilya	2,4	2,6	1,10	3,7	3,0	0,80	3,4	2,7	0,81	2,4	1,9	0,80
4- Kağıt, Kağıt Ürünleri ve Basım Sanayi	2,7	4,3	1,59	3,2	1,6	0,52	2,9	5,2	1,77	2,9	5,3	1,81
5- Kimya, Petrol Ürünleri, Lastik ve Plastik Sanayi	10,1	16,5	1,63	9,3	17,0	1,83	7,9	15,6	1,99	7,5	14,3	1,91
6- Taş ve Toprağa Dayalı Sanayi	6,0	9,6	1,59	5,6	10,3	1,83	6,3	9,3	1,48	6,9	10,4	1,50
7- Metal Ana Sanayi	5,4	7,0	1,29	4,1	7,0	1,73	3,7	4,7	1,28	5,1	6,4	1,25
8- Metal Eşya, Makine, İlimi ve Mesleki Aletler Sanayi	13,6	14,7	1,08	14,1	15,4	1,09	13,4	14,3	1,06	12,2	12,8	1,05
9- Taşıt Araçları Sanayi	6,3	6,9	1,09	5,7	7,7	1,33	6,1	6,5	1,07	4,7	5,5	1,17
10- Diğer İmalat Sanayi	0,7	0,7	1,00	0,4	1,3	3,49	0,2	0,5	2,24	0,4	0,4	1,11
	100,0	100,0		100,0	100,0		100,0	100,0		100,0	100,0	

Kaynak: İSO, Sayı:510, Eylül 2008, s:41.

İSO'nun araştırma sonuçlarına göre, büyük sanayi kuruluşu kapsamında imalat sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin yarattıkları brüt katma değer, Türkiye sanayi sektöründe yaratılan brüt katma değer içindeki payı %60'ların üzerindedir. Bu nedenle, bu işletmelerin istihdam ve katma değer dağılımlarının tüm imalat sanayi sektöründe faaliyet gösteren işletmelerdeki dağılımı yansıtacağı ifade edilebilir. Tablo:2'de, bu dağılımda alt sektörler itibariyle katma değer yaratmada hangi sektörlerin daha iyi oldukları belirtilmektedir.

Tablo: 2 incelendiğinde, istihdamda %44 oran ile dokuma, giyim, deri ve ayakkabı sektörü en fazla paya sahiptir. Bu sektörün 2006 yılındaki istihdamdaki payı %42,5 iken, ekonomideki kırılmalıklara karşın 2007'de %44.0'e çıkması önem arz etmektedir. 2006 yılında, gıda, içki ve tütün sektörünün istihdamdaki payı %13,9, metal eşya, makine teçhizat sanayinin %12,2, kimya petrol ürünleri, plastik ve lastik sanayinin %7,5, taş ve toprağa dayalı sanayinin %6,9, ana metal sanayinin %5,1 ve taşıt araçları sanayinin %4.7'dir. Yaratılan brüt katma değer %27.9'luk payı dokuma, giyim, deri ve ayakkabı sanayi'nde yaratılmaktadır. Katma değer yaratılmasında ikinci sırada %15.1'lik payla gıda, içki ve tütün, üçüncü sırada %12.8'lik payla metal eşya ve teçhizat, dördüncü sırada %10.4 ile taş ve toprağa dayalı sanayi yer almaktadır.

Nispi hasıla (verimlilik) oranında;

2006 yılında $\rightarrow \frac{15.6}{7.9} = 1.99$ ile birinci sırada yer alan kimya, petrol ürünleri,

lastik ve plastik sanayi,

2007 yılında da $\rightarrow \frac{14.3}{7.5} = 1.91$ ile birinci sırada yer almaktadır.

2007 yılında yaratılan istihdamda en fazla paya sahip olan dokuma, giyim, deri ve ayakkabı sektörü verimliliğe göre 0.63 ile en düşük paya sahiptir. Bunun nedeni, ekonomideki hızlı büyüme sonucu yeni işe alınanların niteliksiz ve asgari ücretle işe alınmalarıdır. Bu durum, sektörde çalışanların verimliliğini düşürmüştür. Kimya, petrol ürünleri, lastik ve plastik sanayi ileri teknolojiye dayalı yatırımları yaparak nitelikli işgücü istihdamına ağırlık vermiştir. Bu nedenle ki, 2007'de de verimlilikte birinci sırada yer almıştır. Bu sonuçlara göre, Türkiye'deki sanayi

sektörleri, işgücü maliyetlerini dikkate alarak ileri teknolojiye dayalı yatırımlar yapıp artan oranlı istihdam yaratmalıdır.

İstihdamı artırmak için üretim kapasitesinin büyümesi gerekir. Kapasite, belirli bir zaman içinde sağlanan üretim miktarıdır. Kapasite, üretim oranı diye de tanımlanabilir. Kapasitenin üretim olarak ölçülmesi halinde, kapasite kullanım oranı aşağıdaki formül ile belirlenir (Akdemir, 2003).

$$\text{Kapasite Kullanım Oranı} = \frac{\text{Gerçekleşen Üretim}}{\text{Planlanan Üretim}} \quad (1)$$

Kapasite kullanım oranı arttıkça büyüme olacak ve istihdam yaratılacaktır. Ancak, bu büyüme sürdürülebilir olmalıdır. Kapasite büyüklüğünü hesaplayabilmek ve büyüklüğün sağlayacağı tasarrufları ölçebilmek istihdam açısından önemlidir. Bu nedenle, yatırım ve kapasite arasındaki ilişkiyi ölçmek gerekir. Bu ilişki, aşağıdaki formül ile açıklanabilir (Bulut, 2004).

$$\frac{I'/I}{P'/P} = \frac{P}{I} \times \frac{I'}{P'} \quad (2)$$

Burada;

E = Esneklik katsayısı

I = Yatırım maliyeti

I' = Yatırım artışı

P = Kapasite

P' = Kapasite artışıdır.

E = 1 ise, yatırım ile kapasite arasında doğrusal bir ilişki vardır.

E < 1 ise, yatırım artışı kapasite artışından daha azdır, belirli bir tasarruf olacak ve istihdam yaratılabilecektir.

E > 1 ise, yatırım artışı kapasite artışından fazladır. Tasarruf olmayacak, yatırım yapılamadığından işsizlik sorunu artacaktır.

E ≥ 1 ise, kapasite büyüklüğünün sağlayacağı herhangi bir tasarruf ve yatırım olmayacağından, büyüklüğün bir yararı olmayacaktır. Bu durumda, kapasite büyüklüğünden yararlanılarak yatırım yapılmalı ve istihdam yaratılmalıdır.

Tasarruf yaparak yatırıma odaklanmak ekonomik ve sosyal gelişmeyi sağlayarak büyümeyi sürekli kılar ve işsizlik sorunu azalır. Güçlü bir yatırım ortamı, katma değeri yüksek ürünlerin üretilmesi ve ihracatı ile gerçekleşir. Ekonomik büyüme, refah düzeyini arttırmak isteyen ülkeler için bir önkoşuldur (Rohland, 2007).

Türkiye’de, ekonomik büyüme ile istihdam arasındaki ilişki incelen-diğinde, 2002’de %0.8, 2003’de %1.0 oranlarında azalan istihdam, tarım sektörü dışında tutulduğunda aynı yıllarda sırasıyla %5.7 ve %0.7 oranlarında artmıştır (Tıktık, 2004).

Son yıllarda, sanayideki büyüme (2000-2007) ortalama %8,5 olmasına karşın buna paralel olarak istihdamın arttığını söyleyemeyiz. Çünkü, ekonomide katma değer yaratan üretimler istihdam yaratır. Üretim süreçlerinde ürün değerine ilaveler yapılamadığı için, bunun sonucunda istihdam yaratılamamıştır.

Dünyada 2003-2007 yılları arasında küresel sermaye bolluğu yaşanmıştır. Küresel sermaye Türkiye’ye de gelmiş ve ekonominin büyümesine katkı yapmıştır. Ne var ki, bu sermaye yatırıma dönüşmemiş, finans yönetimindeki yanlışlıklar kaynak yaratamamış ve sıcak para döngüsünü oluşturmuştur. İSO’nun 2007 yılında yayımladığı Büyük Sanayi Kuruluşunun cari fiyatlara göre üretimi;

2004 → 137 milyar YTL.

2005 → 150 milyar YTL.

2005 → ÜFE (%7.0) dikkate alındığında üretim;

$$\frac{150 \times 7}{100} = 10.5, \quad 150 - 10.5 = 139.5 \text{ YTL.}$$

Satışlardaki artış;

$$139.5 - 137 = 2,5 \text{ YTL}$$

$$\frac{100 \times 2,5}{137} = \% 1.8 \text{ dir.}$$

Büyük sanayi kuruluşları 2005 yılında 2004 yılına göre, %10,5 oranında üretim kaybına uğramıştır. İSO verilerine göre, büyük şirketlerin 2007’de yarattığı katma değer %25.5’dir. Önceki beş yılın ortalaması %35 dolayındadır. Bu durumda, 2007 yılında, büyük şirketler %9.5 oranında katma değer yaratma gücünü kaybetmişlerdir. Üretim yüzde 1.8 artar iken, katma değer yaratma gücü azaldığına göre, ithal girdilerin arttığı ve istihdamın artmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır. 2005 yılında, işçi sayısı %3 azalmış ve işçi başına düşen katma değer verimliliği %8 oranında düşmüştür (Uras, 2006).

Cari fiyatlara göre katma değer;

2004 → 23.7 milyar YTL.

2005 → 23.1 milyar YTL.

İmalat sanayi fiyat indeksi %8.5 dikkate alındığında;

2005 → $\frac{23.7 - 21.3}{21.3} = \%10,$

2005 yılında, büyük şirketlerin katma değer yaratma gücü bir önceki yıla göre net %10 azalmıştır.

Net fiyatlarla üretim;

$23.1 \times (\% 8.5) = \% 1.96$

$23.1 - 1.96 = 21.3$ YTL (2005 yılı katma değeri).

Net fiyatlarla üretim yüzde 1.96 artar iken, katma değer yüzde 10 azaldığına göre istihdamın yaratılması olanaksızdır. Üretim ile katma değer arasında doğru orantı olduğunda istihdam yaratılabilir.

İşletmelerin % 98.2'sini oluşturan KOBİ'ler de katma değer yaratamıyor ve istihdam sağlayamıyor. TÜİK verilerine göre, 1 milyon 800 bin KOBİ var. Toplam istihdamın % 74.5'ini KOBİ'ler sağlamaktadır. KOBİ'lerin yarattığı katma değer ise %36 dolayındadır. Bu oran, AB ülkelerinde % 62'dir. KOBİ'lerin yeterli düzeyde istihdam yaratamamalarının nedeni; finansal zorluklar, kurumsallaşamama ve teknolojik gelişmelere ayak uyduramamalarıdır. Oysa, KOBİ'ler, eğitime önem verilerek yapılacak iyileştirmelerle istihdam yaratmaya elverişli kuruluşlardır. Bunun nedeni, ilave bir kişinin istihdamı KOBİ'lerde 37.000 USD iken, diğer sektörlerde ortalama 55.000 USD'dir.

5) SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Türkiye ekonomisi çoğu kolayca çözümlenebilecek çeşitli sorunları olan bir yapı arz etmektedir. Öncelikle, Türk ekonomisi adına kaynak dağılımı üzerinde büyük baskı yaratan güvenlik harcamalarını minimize edecek bir siyasi ortamın yaratılması olmazsa olmaz bir ön koşuldur. Bu bağlamda, Türk ekonomisinin sorunlarını çözme silsilesi sırası ile SİYASAL - HUKUKSAL- VERGİ REFORMU İÇERİKLİ EKONOMİK YENİDEN YAPILANMA SÜREÇLERİNİ gerektirmektedir. Özellikle, SİYASAL – HUKUKSAL düzenleme ayakları olmadan hiçbir ekonomik karar veya hamle piyasalarda herhangi bir inanç ve etkiye sahip

olamayacaktır. Kısa ve orta vadeli etkilere sahip bu radikal değişimler, kısa vadede öncelikle, yabancı sermayenin ülke içinde satınalma veya yerli ortaklı yatırımlar yerine kendi başına yatırım yapma sürecini başlatacaktır. Bu gelişim ise,

- ✓ Sermaye birikiminin spekülâtif hareketlere bağımlılığını zayıflatacak,
- ✓ Fiyat istikrarsızlığı ve sermaye maliyetini azaltacak,
- ✓ Mali disiplin altındaki kamunun yatırımcı kimliği yeniden ivme kazanacaktır.

Bu süreç yerli sermaye üzerinde olumlu dışsallıklar yaratarak, Türkiyede sistemin işleyişini bozan ve bu nedenle firmaların daha az kar etmeleri sonucunu doğuran çeşitli mikro sorunlar azalmaya başlayacak ve şimdiye kadar atıl vaziyetteki pek çok sektör ekonomi içinde önem kazanmaya başlayacaktır.

KAYNAKÇA

1. Akdemir Ali, (2003). Temel İşletmecilik Bilgileri, Türkmen Kitabevi, Yayın No:238, s:195.
2. Ataman, Ceylan, Berrin, (2003). İşsizlik Sorunu ve Türkiye'nin AB İstihdam Stratejisine Uyumu, İşveren dergisi, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Yayını, Ekim, İstanbul.
3. Ataman, Ceylan, Berrin,(2006). Türkiye'de 2000-2005 Dönemi İşsizlik Üzerine Tartışmalar, İktisat, İşletme ve Finans Dergisi, Sayı:239, s:93- 107.
4. Betam, "Kayıtdışı İstihdamın Ekonomik ve Toplusal Özellikleri," Betam Araştırma Notu:11.
5. Bilgin, Erhan, (2008). İşsizlik Rakamları Ne Kadar Doğru? Görüş, Cumhuriyet Gazetesi, 30 Ağustos, s:16.
6. Bulut, Atıl, Zeki, (2004). İşletmeler Açısından Kapasite Planlaması ve Kapasite Planlamasına Etki Eden Faktörler, Mevzuat dergisi, Yıl:7, Sayı:80, 1,13/4.
7. Canbay, Feray, (2001). Türkiye'nin İstihdam Politikası, sufizmveinsan.com/arastirma/politika.htm, 31 Mayıs, İstanbul.
8. Dünya Bankası & Tepav,(2007). Türkiye Yatırım Ortamı Değerlendirmesi, Cilt,1 ve 2, Ankara.
9. Ercan, Fuat, (2006). Eğitim ve İstihdam Politikalarına Toplu Bir Bakış, Özgürlükçü Gençlik dergisi, www.sendika.org/s:1,2/5.
10. Erdoğan, Seyhan, (2008). Avrupa Birliği ve Sosyal Politika, Mülkiye dergisi, Sayı:245, s:6-12.
11. Gökçe, Hüseyin, (2008). Dünya Gazetesi, Kayıtdışı İstihdam Arttı, 16 Eylül, s:2.
12. Görmezoğlu, Tuba, İlze, (2008). "Uzmanlaşmanın ve meslek edindirmenin önemi artıyor, Dünya Gazetesi, 22 Ağustos, s:13.

13. Hessel, Roger, (2005). Sosyal Sorumluluk, Sosyal Politikalar ve İstihdam, İSO, IV.Sanayi Kongresi kongre kitabı, s:188-189, 25-26 Kasım, İstanbul.
14. İSO (2003). İstihdam Stratejileri ve Türkiye İçin Bir Model Önerisi, İstanbul Sanayi Odası dergisi, Yayın No:2006/8, Temmuz, S:15-17.
15. ILO,Global Employment Trends, Geneva, International Labour Office, January, pp.2-5.
16. Kretschmer, Hans, Jörg, (2003). Yeni Avrupa İstihdam Stratejisinin Üye Ülkelere ve Türkiye'ye Etkileri, İşveren dergisi, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Yayını, s:1/3.
17. Pirlir, Bülent (2003). Irak Krizinin Böldüğü Avrupa Birliğini İstihdam Sorunları Birleştiriyor, İşveren dergisi, Türkiye İşveren Konfederasyonu Yayını, Şubat, İstanbul.
18. Radikal, (2008). www.radikal.com.tr., 18 Haziran, s:1.
19. Rohland, Klaus, (2007). Sürdürülebilir rekabet Gücü, "Endüstriyel Teknoloji ve İnovasyon", İSO 6.Sanayi Kongresi kitabı, 26-27 Kasım, İstanbul, s:83-84.
20. Şirinler,İsmail ve Yılmaz Doğru,(2006).Türkiye'de Büyümenin Ekonomi Politikası, Dipnot Yayınları,Ankara.
21. T.C. Başbakanlık TÜİK, Hanehalkı İşgücü Araştırması 2008 Mayıs Dönemi Sonuçları, Haber Bülteni dergisi, Sayı:133.
22. Tıktık, Ahmet, (2004). İşveren dergisi, Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu Yayını, Ağustos, İstanbul, s:3/4.
23. Uras, Güngör, (2006). Milliyet Gazetesi, 500 Büyükler Katma değer yaratamıyor, Temmuz, s:1/3.
24. Yüceol,H. Mualla, (2006). TürkiyedeEkonomisinde Büyüme ve İşsizlik İlişkisinin Dinamikleri, İktisat, İşletme ve Finans Dergisi,Sayı:243,s:81- 95.